

Torsdag med THORS

14.6.79

Stava med f eller v, det är en fråga som alltid då och då dyker upp när det gäller gamla ortnamn. Prof. Thors tycker att stavningen inte bör förorsaka onödiga svårigheter och förordar Bromarv framom Bromarf.

"Vilkendera skrivformen **Bromarv** eller **Bromarf** är att föredra i dagens läge, då Bromarv är närmast bara en by i Tenala?"

Bakgrunden till frågan är enligt frågeställaren att skrivformen för ett antal år sedan officiellt ändrades till Bromarv; orten var då en självständig kommun. — För mig förefaller det klart, att den lämpligaste skrivformen är **Bromarv**; det ordslutande v överensstämmer med uttalet. Skrivformen Bromarf är traditionell och överensstämmer med stavningen av ordslutande v före reformen 1906; före detta år skrev man t.ex. **haf**, **arf**. I nutiden finns det emellertid inte något skäl att hålla på f-stavningen, som kan vilseleda dem som inte känner uttalet. (Ett liknande fall är den officiella stavningen **Solf**, som inte sällan framkallar uttal med f, så att det rimmar med spelnamnet **golf**, i stället för med **tolv** i enlighet med det genuina uttalet.) — Allmänt taget skall det sägas, att stavningen av ortnamn inte skall innehålla onödiga svårigheter.

För rätt länge sedan kom en fråga, vad K- i förkortningen **K-garanti** betyder.

Förfrågningar på finskt håll har lärt mig, att K- i förkortningen komrner av **Kustannustakuu**, en garantiform som omtalas i exportlagen.

En annan fråga som tyvärr inte blivit besvarad gäller ett ställe hos den schweiziske psykologen och filosofen Jung, som brukar termen **pleroma** och uttrycket **pleromatisk existens**. Frågan är nu, vad **pleroma** innebär.

Det är med stor tvekan jag besvarar frågan, eftersom jag inte

närmare känner Jungs idévärld. Emellertid är det väl av någon betydelse för tolkningen av hans uttalanden, om man har i minnet att termen **pleroma** förekom hos 1800-talets romantiker i betydelsen "en värld som är andlig och kännetecknas av gudomlig fullhet".

"Varav kommer den oböjda formen i namnet på den tredje personen i den heliga treenigheten, **den Helige Ande**?"

Det är en ålderdomlighet. I äldre svenska hette det regelrätt t.ex. **den gamle man**, men från 1500-talet har substantivet i sådana uttryck normalt haft artikel: **den gamle mannen**. I våra dagar lever den gamla typen bara kvar i något enstaka uttryck, såsom **den Heliga Skrift**.

(En bekant olikhet mellan danska och svenska framträder just på denna punkt: danskarna säger än i dag t.ex. **den gamle Mand**.)

Carl-Eric Thors

Torsdag med THORS

21.6.79

Från Sydafrika till kungligheters affärer sveper dagens språkvårdstext, med mellanlandning i "en tjockväggig lokal". Prof. Thors har nu åkt på semester till Oravais men det hindrar inte att han gärna mottar läsarfrågor per brev — skriv till Dagboken så vidarebefordrar vi!

"Bör man uttala **Sydafrika** och **Storbritannien** med tonvikt på första stavelsen eller skall någon senare stavelse betonas?"

Vad **Storbritannien** beträffar, är tonvikt på stavelsen **-tann-** det naturliga för mig. Namnet känns inte som motsats till exv. **Bretagne** eller något annat namn, och därför finns det inte något som framkallar betoning av **stor-**. (Britternas eget uttal av namnet **Great Britain** har f. ö. också tonvikt på den senare komponenten, på **Brit-**.)

I fråga om namnet **Sydafrika** spelar däremot språkliga motsatsförhållanden en roll: namnet står som en motsats till **Nordafrika** osv. Detta gör ett uttal med tonvikt på **Syd-** naturligt, och det är det uttalet jag brukar använda.

"Kan man verkligen använda **tjockväggig** som svensk motsvarighet till finskans **paksuseinäinen**?"
Min språkkänsla godtar utan

vidare ordet **tjockväggig**. Ordet upptas i Akademiens ordlista, och finns i andra kända ordböcker. Man kan t.ex. tala om "ett tjockväggigt skal", "en tjockväggig lokal" osv.

Samma insändare har ett par andra frågor; en måste stå över till en annan gång. Här skall däremot beröras frågan om lämplig motsvarighet till det finska **altistus**.

Det nämnda finska ordet betecknar ju ett tillstånd, då någon är utsatt för påverkan av något, t.ex. av ett skadligt ämne. På svenska används inte gärna något substantiv "utsatt-het", utan man kan antingen använda uttryck som **utsatt läge**, **utsatt situation** eller helst begagna **påverkan** eller **inverkan**, t.ex. "N.N. hade länge varit utsatt för inverkan av arsenik", "N.N.'s ständiga beröring med arsenik ställde honom i en utsatt situation". "Ständig påverkan av arsenik hade skadat vitala organ hos patienten N.N."

Ordet **de/dem** vållar rätt ofta besvärligheter. En insändare har funderat över en formulering i en veckotidskrift: "han bevakade **dem** av kungligheternas affärer som banken fått ta hand om".

De är här ett självständigt pronomen, och som sådant får det objektsformen **dem**, när satskonstruktionen så kräver. **Dem** av kungligheternas affärer är sålunda riktigt. Uttrycket verkar dock lite klumpigt, och det kunde med fördel ersättas med t.ex. "sådana av kungligheternas affärer som...".

Carl-Eric Thors